

Cauza C-243/20**Rezumatul cererii de decizie preliminară întocmit în temeiul articolului 98 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție****Data depunerii:**

5 iunie 2020

Instanța de trimitere:

Polymeles Protodikeio Athinon (Grecia)

Data deciziei de trimitere:

5 mai 2020

Reclamanți:

DP

SG

Pârâtă:

Trapeza Peiraios AE

Obiectul procedurii principale

Acțiune în constatarea caracterului abuziv al clauzelor cuprinse într-un contract bancar încheiat cu consumatorii

Obiectul și temeiul juridic al cererii de decizie preliminară

Articolul 267 TFUE, interpretarea Directivei 93/13/CEE

Întrebările preliminare

- 1) Articolul 8 din Directiva 93/13/CEE, care prevede posibilitatea statelor membre de a adopta dispoziții mai stricte pentru a asigura consumatorului un nivel de protecție mai ridicat, trebuie interpretat în sensul că un stat membru poate să nu transpună în dreptul său național articolul 1 alineatul (2) din Directiva 93/13/CEE și să autorizeze controlul jurisdicțional al clauzelor

- care reflectă acte cu putere de lege sau norme administrative cu caracter imperativ sau supletiv?
- 2) Se poate considera că articolul 1 alineatul (2) primul și al doilea paragraf [al doilea paragraf nu există în versiunea în limba română a Directivei 93/13, n.t.] din Directiva 93/13/CEE, deși nu a fost transpus în mod explicit în dreptul elen, a fost adoptat în mod indirect, în conformitate cu conținutul articolului 3 alineatul (1) și al articolului 4 alineatul (1) din directiva menționată, astfel cum a fost acesta transpus în dispoziția prevăzută la articolul [2] alineatul [6] din Legea nr. 225[1]/1994?
 - 3) Noțiunea de clauze abuzive și domeniul de aplicare al acestora, astfel cum sunt definite de dispozițiile articolului 3 alineatul (1) și ale articolului 4 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE, intră sub incidența excepției prevăzute la articolul 1 alineatul (2) primul și al doilea paragraf [al doilea paragraf nu există în versiunea în limba română a Directivei 93/13, n.t.] din directiva menționată?
 - 4) O clauză dintr-un contract de credit încheiat între consumator și instituția de credit, care reflectă conținutul unei norme supletive a statului membru, poate fi supusă controlului caracterului abuziv al condițiilor contractuale generale în conformitate cu dispozițiile Directivei 93/13/CEE în cazul în care o astfel de clauză nu a fost negociată în mod individual?

Dispozițiile relevante de drept al Uniunii

Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273), în special articolul 1 alineatul (2) și articolul 8

Dispozițiile de drept național relevante

Articolul 291 din Codul civil: „În cazul unei datorii pecuniare în monedă străină care trebuie plătită în Grecia, debitorul are dreptul, dacă nu s-a convenit altfel, să plătească în moneda națională, pe baza cursului de schimb curent al monedei străine la momentul și la locul efectuării plății.”

Legea nr. 2251/1994 privind protecția consumatorilor (FEK A'191, cu modificările ulterioare), în special articolul 2 alineatul 6

Prezentare succintă a situației de fapt și a procedurii

- 1 La 3 septembrie 2004, între reclamant, în calitate de împrumutat, și pârâtă, în calitate de împrumutător, a fost încheiat un contract de împrumut imobiliar cu plata în rate prin care pârâta a acordat reclamantului un împrumut imobiliar în cuantum de 100 000 de euro pentru o perioadă totală de 30 de ani. Contractul de

împrumut prevedea o dobândă cu rată variabilă și se convenise ca aceasta să fie calculată pe baza ratei dobânzii interbancare Euribor corespunzătoare scadenței de un an (360 de zile).

- 2 La începutul anului 2007, pârâta, prin intermediul angajaților săi, a propus reclamanților modificarea contractului de împrumut și conversia valutei împrumutului din euro în franci elvețieni (CHF), informându-i că rata Libor era semnificativ mai mică decât rata Euribor, ceea ce avea ca rezultat reducerea costului lunar al rambursării împrumutului.
- 3 Astfel, la 26 martie 2007, între părți a fost încheiat un act adițional de modificare a contractului de împrumut inițial, prin care moneda împrumutului a fost convertită din euro în franci elvețieni. Prin acest act adițional s-a convenit ca soldul împrumutului, care, la 26 martie 2007, se ridica la 95 726,36 euro, să fie convertit în franci elvețieni la 17 aprilie 2007. În plus, dobânda împrumutului pentru primii trei ani a fost convenită la o rată fixă de 3,65 % pe an, urmând să devină variabilă după trecerea unei perioade de trei ani, calculată în funcție de rata dobânzii interbancare Libor pentru creditele în franci elvețieni corespunzătoare scadenței de un an (360 de zile).
- 4 La 25 iunie 2007 a fost încheiat un nou act de modificare a aceluiași contract de împrumut, prin care s-a convenit ca soldul neplătit al împrumutului, care, la 16 iunie 2007, se ridica la 95 362,84 euro, să fie convertit în franci elvețieni la 17 iulie 2007, în conformitate cu condițiile și cu acordurile descrise în mod detaliat cu privire la acordul de modificare menționat anterior. Potrivit acestui nou acord de modificare, dobânda împrumutului pentru primii trei ani a fost convenită la o rată fixă de 3,9 % pe an, urmând să devină variabilă după trecerea unei perioade de trei ani, calculată în funcție de rata dobânzii interbancare Libor pentru creditele în franci elvețieni corespunzătoare scadenței de un an (360 de zile).
- 5 Clauza 4.5 din acordul de modificare menționat are următorul cuprins:

„Împrumutatul va rambursa împrumutul fie în franci elvețieni, fie în euro la valoarea de schimb echivalentă (contravaloarea) sumei în franci elvețieni, calculată, la data plății ratei, la cursul de schimb în cauză, astfel cum este stabilit pe piața valutară interbancară. Acest preț va fi mai mare decât prețul curent la care banca vinde francul elvețian și care este indicat în Buletinul zilnic al cursurilor de schimb publicat de bancă.”
- 6 Clauza 8.1 alineatul 3 din același acord de modificare prevede, printre altele, că, „[î]n cazul rezilierii contractului de împrumut, pe lângă efectele menționate în prezentul acord, banca are de asemenea posibilitatea (dar nu obligația) de a converti în euro soldul datoriei neajunse încă la scadență pe baza prețului său de vânzare curent al francului elvețian, astfel cum reiese din Buletinul zilnic al cursurilor de schimb publicat de aceasta, la data conversiei în euro a întregii datorii și de a aplica acesteia dobânzi de întârziere calculate la rata dobânzii curentă aplicată de bancă la împrumuturile pentru locuințe, plus marja și impozitul

prevăzute de Legea nr. 128/1975, majorată cu 2,5 puncte procentuale. În cazul în care sunt în vigoare dobânzi de întârziere într-un quantum mai mare, se vor aplica acele dobânzi”.

- 7 Până în anul 2015, ratele lunare ale împrumutului au fost plătite în mod corespunzător, iar reclamantul a afirmat că erau convingeți că tranșa de capital a împrumutului care trebuia rambursat se reducea progresiv prin plata ratelor lunare.
- 8 Potrivit reclamantilor, din cauza aplicării clauzelor menționate mai sus și a obligației de rambursare a împrumutului pe baza cursului de schimb valutar în vigoare la momentul plății ratelor, deși aceștia ar fi achitat în total cu titlu de rambursare a datoriei suma de 98 298,62 euro, pârâta le-a comunicat că, la 17 aprilie 2018, datoria lor doar pentru tranșa de capital a împrumutului care trebuia rambursat se ridica la 87 858,78 euro.
- 9 Având în vedere situația de fapt care precedă, la 17 septembrie 2018, reclamantul a introdus la Polymeles Protodikeio Athinon [Tribunalul de Mare Instanță din Atena] (Grecia) o acțiune prin care au solicitat, printre altele, constatarea nulității respectivelor acte de modificare a contractului de împrumut, întrucât sunt abuzive în sensul articolului 2 alineatele 6 și 7 din Legea nr. 2251/1994 și al articolului 281 din Codul civil, care interzice exercitarea abuzivă a drepturilor.

Principalele argumente ale părților din litigiul principal

- 10 Reclamantul susține că pârâta nu i-a informat în niciun moment cu privire la riscul de schimb valutar, nici cu ocazia informării precontractuale, nici în cursul informării contractuale, deși nu dețineau cunoștințele necesare pentru a înțelege un astfel de risc. Ei afirmă că au decis să obțină acest împrumut în franci elvețieni la propunerea unui angajat al pârâtei, care l-a prezentat ca fiind oferta cea mai avantajoasă datorită ratei reduse a dobânzii, fără a-i fi avertizat în vreun moment cu privire la riscul fluctuațiilor cursului de schimb pe care îl ascundea un astfel de acord, deși știa că nu aveau venituri în franci elvețieni. Din cauza variațiilor cursului de schimb al francului elvețian în raport cu moneda euro, o parte importantă din plățile lunare a fost pierdută; în schimb, dacă ar fi fost informați de angajații pârâtei cu privire la transferarea riscului valutar și la consecințele sale, reclamantul nu ar fi încheiat contractul în discuție.
- 11 Reclamantul susține că clauzele în litigiu (4.5 și 8.1 alineatul 3) din contractul de împrumut, care prevăd îndeplinirea obligațiilor lor față de bancă fie în moneda stabilită, fie în euro pe baza prețului curent de vânzare al valutei stabilite la data plății fiecărei rate, sunt abuzive și, prin urmare, nule *ipso iure* conform articolului 2 din Legea nr. 2251/1994. Pe de o parte, nu sunt clare și inteligibile nici justificarea economică a inserării clauzei menționate mai sus și nici consecințele economice care decurg din aceasta în ceea ce privește quantumul total final care trebuie rambursat, astfel încât clauza respectivă ar încălca principiul transparenței. Pe de altă parte, clauza este lipsită de claritate în ceea ce privește criteriile de fluctuație a ratelor și a capitalului care trebuie rambursat, permițând băncii să le

stabilească în orice moment, în mod unilateral, fără ca aceasta din urmă să cunoască în prealabil criteriile specifice și rezonabile care, de la caz la caz, definesc cursul de schimb valutar.

Prezentare succintă a motivelor trimiterii preliminare

- 12 Reclamanții solicită, printre altele, constatarea nulității din cauza caracterului abuziv al contractelor de modificare, în special din cauza caracterului abuziv al clauzei 4.5 și al clauzei 8 alineatul 1 al treilea paragraf. Aceste clauze preiau în esență dispozițiile (supletive) ale articolului 291 din Codul civil. Așadar, în speță, trebuie să se stabilească dacă este posibil controlul instanței de trimitere asupra caracterului abuziv al clauzelor menționate. Cadrul juridic aplicabil, cu titlu principal, pentru o astfel de apreciere cuprinde, pe de o parte, dispozițiile Directivei 93/13 și, pe de altă parte, dispozițiile Legii nr. 2251/1994 de transpunere în dreptul elen a directivei menționate. Trebuie să se observe că în transpunerea directivei în dreptul elen nu a fost preluată în mod explicit dispoziția de la articolul 1 alineatul (2), care exclude de la controlul caracterului abuziv clauzele care reflectă acte cu putere de lege sau norme administrative cu caracter imperativ (sau chiar supletiv).
- 13 În jurisprudența elenă există divergențe în ceea ce privește problema dacă excepția menționată mai sus, prevăzută la articolul 1 alineatul (2) din Directiva 93/13, deși nu a fost introdusă în mod explicit în dreptul elen, poate fi considerată, prin interpretare, ca fiind transpusă, astfel încât nu poate fi controlat caracterul abuziv al unei clauze dintr-un contract de împrumut care reflectă o dispoziție legislativă, în speță dispoziția de la articolul 291 din Codul civil.
- 14 Areios Pagos [Curtea de Casație] (Grecia), în adunare plenară și cu majoritatea membrilor, a decis prin hotărârea nr. 4/2019 că această excepție, deși nu a fost transpusă în dreptul național printr-o dispoziție legală specifică și explicită, trebuie totuși să fie considerată ca fiind prezentă în cadrul juridic pe baza unei interpretări conforme cu dreptul european. Astfel, potrivit articolului 2 alineatul 6 din Legea nr. 2251/94: „Sunt interzise și nule condițiile generale de tranzacționare care au drept consecință un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților contractante în detrimentul consumatorului. Caracterul abuziv al unei condiții generale încorporate într-un contract se apreciază luând în considerare natura bunurilor sau a serviciilor pentru care s-a încheiat contractul și scopul acestuia, precum și raportându-se la toate împrejurările specifice de la momentul încheierii contractului și la toate celelalte clauze ale contractului respectiv sau ale unui alt contract de care acesta depinde”. Prin urmare, conform Legii nr. 2251/1994, pentru ca o condiție generală de tranzacționare (CGT) să fie abuzivă, este necesar ca aceasta să determine „un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților contractante în detrimentul consumatorului”. Totuși, în cazul în care condiția în discuție preia o dispoziție de drept național cu caracter imperativ sau supletiv, nu poate exista, prin definiție, un dezechilibru între părțile contractante și nici un caracter abuziv al condiției contractuale. În consecință, o

astfel de condiție este, prin definiție, exclusă din domeniul de aplicare al Legii nr. 2251/1994. Rezultă că, în acest caz, există o datorie exprimată într-o monedă străină, însă debitorului i se acordă posibilitatea de a achita, cu titlu alternativ, o prestație diferită de cea care era datorată inițial, și anume în moneda națională, pe baza cursului de schimb curent al monedei străine la momentul și la locul efectuării plății. Or, o astfel de condiție dintr-un contract de împrumut încheiat între bancă și împrumutat reia conținutul dispoziției de la articolul 291 din Codul civil și, în consecință, nu există un dezechilibru între părțile contractante și nici un caracter abuziv al condiției respective.

- 15 Așadar, instanța de trimitere adoptă cu majoritate punctul de vedere minoritar exprimat în cauza în care *Areios Pagos* [Curtea de Casație] (Grecia) a pronunțat, în adunare plenară, hotărârea citată anterior. Potrivit acestui punct de vedere, nu se poate considera nici măcar prin interpretare că excepția prevăzută la articolul 1 alineatul (2) din Directiva 93/13, care nu a fost transpusă în mod explicit în dreptul național prin Legea nr. 2251/1994, este cuprinsă în dispoziția de la articolul 2 alineatul 6 din legea menționată. Dacă legiuitorul național ar fi dorit să o transpună, ar fi făcut acest lucru în mod specific și explicit, iar, în orice caz, excepțiile de la regulă (și anume că toate CGT trebuie să fie controlate sub aspectul caracterului lor abuziv) trebuie interpretate în sens restrictiv și strict, astfel încât regula în cauză să nu fie încălcată. Aceasta se justifică prin faptul că Directiva 93/13 a realizat o armonizare parțială și cu un conținut minim a legislațiilor naționale în materie de clauze abuzive, astfel cum reiese din al doisprezecelea considerent, autorizând statele membre, potrivit articolului 8, să adopte sau să mențină dispoziții mai stricte compatibile cu tratatul în domeniul reglementat de directivă, pentru a asigura consumatorului un nivel de protecție mai ridicat. Aceasta rezultă din lipsa transunerii dispozițiilor directivei care limitează domeniul de protecție a consumatorului, cum este cazul dispoziției de la articolul 1 alineatul (2), care nu a fost transpusă în dreptul național, în pofida modificărilor ulterioare ale Legii nr. 2251/1994. Astfel, din moment ce a existat o omisiune deliberată de a transpune în dreptul național excepția prevăzută la articolul 1 alineatul (2) din directivă, această directivă, în raport cu dispoziția omisă, nu produce efecte directe orizontale între particulari și nici nu este posibilă o interpretare a dreptului național care să fie conformă cu spiritul și cu obiectivele directivei, întrucât ar determina o reducere a nivelului mai ridicat de protecție a consumatorului, urmărit de legiuitor prin Legea nr. 2251/1994 [prin netranspunerea excepției prevăzute la articolul 1 alineatul (2) din directivă] și, prin urmare, ar fi o interpretare *contra legem* a dreptului național care nu poate fi acceptată.
- 16 Instanța de trimitere consideră că în speță subzistă o îndoială în ceea ce privește interpretarea dispozițiilor Directivei 93/13, mai precis cu privire la problema aplicării sau a neaplicării dispoziției de la articolul 1 alineatul (2) din această directivă în cazul în care dispoziția menționată nu a fost transpusă în mod explicit în dreptul național, în speță dreptul elen. Prin urmare, instanța de trimitere consideră că este necesar să sesizeze Curtea cu această problemă, întrucât o asemenea apreciere constituie o chestiune prealabilă constatării nulității din cauza

caracterului abuziv al clauzei 4.5 și al clauzei 8.1 alineatul 3 din contractul de împrumut în discuție. Astfel, în cazul în care s-ar considera că excepția în discuție nu a fost introdusă în dreptul elen, instanța de trimitere ar putea declara nule condițiile menționate mai sus din cauza caracterului lor abuziv, posibilitate care nu ar exista în ipoteza în care această excepție ar putea fi considerată, prin interpretare, ca fiind încorporată efectiv în dreptul elen.

- 17 Trebuie să se observe că instanța de trimitere consideră, cu majoritate, că dispoziția menționată de la articolul 1 alineatul (2) din Directiva 93/13 nu se aplică, întrucât nu a fost introdusă în mod explicit în dreptul elen, astfel încât instanțele elene pot efectua controlul caracterului abuziv al clauzelor care reflectă acte cu putere de lege sau norme administrative cu caracter imperativ (și supletiv). Totuși, după cum s-a văzut, s-a susținut că această excepție trebuie considerată, printr-o interpretare conformă cu dreptul Uniunii, ca fiind implicită în dispoziția de la articolul 2 alineatul 6 din Legea nr. 2251/1994. Trebuie să se arate că dispoziția menționată constituie o transpunere integrală a articolului 3 alineatul (1) și a articolului 4 alineatul (1) din Directiva 93/13. Potrivit acestei opinii, rezultă că excluderea de la controlul caracterului abuziv al clauzelor care reflectă acte cu putere de lege sau norme administrative cu caracter imperativ (și supletiv) poate fi considerată implicită în reglementarea prevăzută la articolul 3 alineatul (1) și la articolul 4 alineatul (1) din directiva în discuție. Această interpretare face obiectul uneia dintre întrebările preliminare adresate Curții.
- 18 Un membru al completului de judecată al instanței de trimitere consideră că problema juridică în discuție a fost deja soluționată de Areios Pagos [Curtea de Casație] (Grecia) în adunare plenară și că prezenta cauză trebuie să fie examinată de instanța de trimitere și să fie soluționată atât în fapt, cât și în drept, fără a fi necesară sesizarea Curții de Justiție cu o întrebare preliminară.